

Bymarka under barnehæl?

Bymarka er et lite område tilgjengelig for mange og trenger andre forvaltningsgrep enn fjellviddene.

Av Trond Arnesen

Det foregår en debatt i kommunale organer og i media om bruken av Bymarka. Særlig har skogforvalter Ole Johan Sætres advarsel mot intensiv bruk vakt oppsikt.

På lederplass onsdag 20. april omtaler Adresseavisen «dette tøvet» i lett sarkastiske og fortørna ordelag. I et leserinnlegg samme dag påpeker Hans Brede fra Skogselskapet viktigheten av å legge til rette for skoleaktiviteter i utmarka, men han maner samtidig til forsiktighet. Kanskje media og politikere gjør klokt i å lytte til både til Sætre og Brede. Kanskje gjør vi alle klokt i å forsøke å holde to tanker i hodet, om ikke samtidig, så i alle fall raskt etter hverandre. Denne kronikkens agenda er å vise at dette er mulig.

Etter mange år med forskning på tråkkpåvirkning i utmark og undervisning i natur- og miljøfag for skoleelever og lærerstudenter, står to forhold klart for meg: Miljøbevissthet og respekt for det levende og for livsgrunnlaget styrkes gjennom tilknytning til naturen. Det skjer bl.a. ved å ta med barn og studenter ut i marka. Bruk av naturen påvirker den. Ingen, heller ikke barn, er vektløse i økologisk forstand.

Allerede kirkefader Augustin sa: «Intet blir forstått, som ikke først blir elsket». Biologen E. O. Wilson snakker om menneskets medfødte «biofili», tilknytning til alt levende. Kanskje er ikke sammenhengen mellom nærvær og forståelse alltid like åpenbar og direkte. Også en grunnleggende urban sjel kan forstå at mennesket ikke lever isolert fra det levende livet, fra naturen i eller utenfor byen. Dette til tross: Aktiviteter under grana, ute på tjønna, på stranda eller i blautmyra kan mobilisere hele mennesket på en annen måte enn laboratorieøvelser og pc. Selv om også disse har sin naturlige plass. Utmarksområdene rundt Trondheim er viktige. Det er hit klassen søker i solskinn og plask for enkle turer med grilling eller kunnskapsøkende forskningsaktiviteter. Her undres barna over ørsmå spretthaler i barstrøet, her lytter de andektig til en hamrende flaggspett eller vemodig svarttrost. Matpausen i solbakken eller med regnet sildrende nedover ryggen gjør livet mer nært. På lærerhøgskolen forsøker vi å gi studenter lyst til å dra ut sammen med barn, lyst til å søke og formidle kunnskap. Lusegras er en unnselig plante, men blir straks mer interessant når en vet at den inneholder gift og ble brukt mot lus. Den har også yngleknopper; de hopper som lopper. På myra står en annen pusling; soldogg. På nært hold er den svært vakker med doggdråpehår på bladene. Og - skrekk og gru - det er lik i doggen. Denne vesle uskyld er kjøtteter og fanger fluer som næringstilskudd. Dette må elever og studenter oppleve ute, selv om det er verdifullt både å forberede og bearbeide aktivitetene inne.

Likevel står det fast: Skal vi søke kunnskap og opplevelse og ete vårt brød, må vi sette spor etter oss, men vi kan gjøre noen valg som avgjør hvor ødeleggende disse sporene blir.

I vår region har det vært forsket på effekter av friluftsliv bl.a. i Bymarka, i verneområder i Femundsmarka og i Brekken (Bjønness 1981, Fremstad 1987, Arnesen 1999).

Påvirkningsgraden avhenger av flere faktorer, til dels med innbyrdes sammenheng: Plantearter og vegetasjonstype (vekstform/motstandsdyktighet og regenereringsevne),

jordsmonn, fuktforhold. I tillegg er også påvirkningens karakter viktig:

Jevn eller støtvis, vandrers tyngde, bevegelsesmønster (løp, gange), årstid. I Bymarka fins tråkkolerant eng i Iladalen og rundt Lian, mens store deler av arealene mellom Skistua og heiene består av lite tolerant lyng- og lavhei og myr. Slitasjen er tydelig mange steder, og de høyereliggende delene har muligens vært mer utsatt de siste tiåra. Noen steder har stier blottlagt jorda og blitt til steinete bekkedar.

Over myr brer stier seg i fjærform der tråkket blir for vått. Også de lyngdominerte skogsområdene er utsatt. I forbindelse med utarbeiding av skjøtselsplan for en del kulturmarkslokalteter i Iladalen og på Lian ble det også registrert slitasje i motstandskraftig eng (Lyngstad et al. 2002). Lavollen har blitt et populært utfartsmål for skoler og barnehager fra hele byen, på rundtur i Tusseløypa, på overnattingstur med lavvoer eller på grilltur ved det fint tilrettelagte plataet ovenfor gården.

En vakker høstdag for et par år siden fikk vi et hyggelig avbrudd i studentøvelsene våre på demningen ved Baklidammen. Mange hundre barn passerte oss på vei til Lavollen. Vi gledet oss over barnas fryd og utfoldelse. Men det ga også anledning til ettertanke. Garrett Hardin lanserte for snart førti år siden begrepet «the Tragedy of the Commons», allmenningens tragedie. Allmenningsrett er et viktig gode, men allemanns rett kan også lede til at det folk søker, går tapt. Folk foretrekker ofte instinktivt lite påvirka områder med høy biodiversitet. Skoleklasser søker områder der de kan møte et mangfold av naturtyper, planter og dyr og hvor de kan leke fritt, spise nista i sola eller søke ly. Verken skolelever eller folk flest kan unngå å sette spor. Her ligger selvmotsigelsen; brukerne kan bidra til tap av de kvalitetene de søker. Vi må akseptere at bruken av marka vises, men: Er djupe sykkelfurer over myrene greit? Er det i orden at en skoleklasse hogger ned trær ved lavvoen? Trenger vi veier til Heiene? Er det rimelig at alle skal kunne bruke samme område til enhver tid? Kommunen har vedtatt en forvaltningsplan med mye fornuft. Den deler marka inn i soner. De bynære områdene skal kunne brukes mer intensivt og legges mer til rette, også for skolene, enn fjernsonen ute ved Heiene. Skal vi som søker ut i marka finne det vi søker, må vi utøve hensyn selv og kunne respektere at kommunen utøver sin forvaltning. Vi må kanskje tåle at aktiviteter i nærsonen reguleres og spres. Men politikerne bør også lytte til sine egne forvaltere. Bymarka er et lite område tilgjengelig for mange og trenger andre forvaltningsgrep enn fjellviddene i Midtre Gauldal. Reguleringer må selvsagt gjøres på vennlige måter som ikke trenger føles som tvangstrøye.

Da er vi tilbake ved utgangspunktet. To tanker kan forenes: Marka skal brukes, især av barn, men med vett. Husker noen slagordet fra forrige århundre? «I marka er du alltid velkommen hvis det ikke vises at du har vært her». I streng forstand er dette umulig, men likevel ligger det klokskap der: Vi må strebe etter vektløshet.

Kronikk i Adresseavisen, Trondheim 250505